11.2.2025

Lausunto eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle valtioneuvoston puolustusselonteosta

Hiski Haukkala, Ulkopoliittinen instituutti

Kiitän mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston puolustusselonteosta. Totesin jo aiemmassa, eduskunnan puolustusvaliokunnalle valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisesta selonteosta tuottamassani lausunnossani, kuinka puolustusselontekoon kohdistuu erityisiä odotuksia muuttuneen turvallisuusympäristön ja Nato-jäsenyyden toimeenpanemisen myötä.[1]

Puolustusselonteko jatkaa ja päivittää monin tavoin onnistuneen ulko- ja turvallisuuspoliittisen viitoittamalla linjalla. Toimintaympäristökuvaus on realistinen, suorastaan inhorealistinen todetessaan Suomen turvallisuusympäristön olevan epävakaa ja vaikeasti ennakoitavissa, ja kuinka turvallisuustilanne voi heikentyä nopeastikin. Venäjä identifioidaan merkittävimmäksi ja suoraksi uhaksi Naton ja sen jäsenmaiden turvallisuudelle ja euroatlanttisen alueen rauhalle ja vakaudelle. Samassa yhteydessä todetaan Venäjän valmius laajamittaiseen sotilaallisen voiman käyttöön ja muuhun laaja-alaiseen vaikuttamiseen.

Ukrainan sodan mahdollinen taukoaminen ja ratkaisu vaikuttavat myös Suomen turvallisuusympäristöön merkittävällä tavalla. Ei ole varmaa, että vaikutus olisi yksinomaan myönteinen, jos se mahdollistaa Venäjän uudelleenvarustautumisen Suomen lähialueilla. On myös mahdollista, että mahdollinen geopoliittisen suursäätilan lauhtuminen ei välttämättä johda vastaavaan kehityskulkuun Suomen lähialueilla. Osin Venäjän alialueellinen haaste ja uhka on omalakinen ja todennäköisesti myös pitkäkestoinen.

Tämä asettaa Suomelle neljänlaisia haasteita. Ensimmäinen liittyy riittävän uskottavan läntisen pelotteen ja puolustuksen ylläpitoon suhteessa Venäjään. Tässä Donald Trumpin paluu Yhdysvaltain presidentiksi nostattaa kysymysmerkkejä. Tämä noteerataan myös selonteossa viittauksena ”maan kulloisenkin hallinnon sitoutumisen aste[eseen] monenkeskiseen yhteistyöhön” (s. 16). Samalla on syytä huomioida, että kyseessä ei ole vain Trumpin hallintoon liittyvistä tilannekohtaisista tekijöistä vaan laajemmasta amerikkalaisen yhteiskunnan itseymmärryksen ja siten myös Yhdysvaltain suurstrategisen asemoinnin muutoksesta. Tässä katsannossa Bidenin presidenttikausi näyttää poikkeukselliselta, ei Trump tai hänen paluunsa.

Toinen haaste on Euroopan kyky vastata mahdollisiin Trumpin aikaansaamiin ongelmiin tai kapeikkoihin poliittisesti ja sotilaallisesti. Tässä suhteessa on syytä huomioida, että EU:n tapauksessa on kyse puolustusyhteistyöstä, ei yhteisestä puolustuksesta. Ero ei ole semanttinen ja tämän myös selonteko noteeraa. EU:n puolustusyhteistyön merkitystä ei kuitenkaan tule vähätellä. Lisäksi Niinistön raportti EU:n siviili- ja puolustusvalmiuden vahvistamisesta osoittaa, kuinka laaja ja merkittävä toimintakenttä sillä voi ja myös tulee olla. Samalla on selvää, ettei nähtävissä olevassa tulevaisuudessa eurooppalaisista ole paikkaamaan Yhdysvaltain roolia Euroopan puolustuksessa. On syytä toivoa ja toimia, ettei tällaista skenaariota jouduta Euroopassa koeponnistamaan. Huolestuttavaa on myös, kuinka hajanainen ja heikko on eurooppalaisten yhteinen tahtotila kantaa suurempaa vastuuta turvallisuudestaan. Tämä voi pahimmassa tapauksessa johtaa tilanteeseen,

[1] Puolustusvaliokunnan asiantuntijakuuleminen 20.9.2024.

jossa EU ja sen jäsenmaat jäävät puristuksiin useiden, häikäilemättömästi toimivien suurvaltojen väliin.

Kolmas haaste on riittävän (ali)alueellisen pidäkkeen rakentaminen. Viime vuosien harvoja valopilkkuja on Pohjoismaiden yhteen tuleminen myös turvallisuus- ja puolustuspolitiikan saralla. Tämä todetaan myös raportissa, joka noteeraa Pohjois-Euroopan sotilaallisen maantieteen merkittävän muokkautumisen Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyksien myötä (s. 20). Tämä kehityskulku on merkittävällä tavalla vahvistanut koko liittokunnan pelotteen ja puolustuksen uskottavuutta, ja on varmasti tekijä, jolle annetaan arvoa myös Washingtonissa. Samalla tämä asetelma tekee Suomesta selonteon termein ”Naton ulkorajavaltion”. Tämä lisää Suomen riippuvaisuutta Naton pelotteen ja puolustuksen uskottavuudesta tilanteessa, jossa poliittinen ja sotilaallinen vastakkainasettelu alueella on kasvussa.

Tässä tilanteessa Pohjoismaiden yhteisistä saavutuksista on pidettävä kiinni ja yhteistä varautumista ja solidaarisuutta on kehitettävä ja syvennettävä. Tässäkin Yhdysvaltain kehitys on mahdollinen epävakaustekijä, sillä on mahdollista, että Trumpin julkituoma pyrkimys saattaa Grönlanti osaksi Yhdysvaltoja voi laittaa myös Pohjoismaiden välisen solidaarisuuden ja yhteyden testiin. Paljon, tai oikeastaan kaikki, riippuu toki siitä, kuinka tosissaan Trump aikeensa on, ja miten paljon hän pyrkii käyttämään asiaa laittaakseen painetta eri maita kohtaan. Tämä on tätä kirjoitettaessa vielä avoin kysymys.

Tässä yhteydessä on huomioitava myös Iso-Britannian johtaman JEF-yhteistyön merkitys. Sillä voi olla merkittävä rooli ns. Artikla 3:n toimeenpanossa ja tarjota nopeaa, ensivasteen toimintakykyä myös mahdollisissa Artikla 5 -skenaarioissa. Samalla on syytä huomioida johtovaltio Britannian suhteellisen vähäinen sotilaallinen mahti ja rajoitetut mahdollisuudet ja poliittinen ruokahalu siihen investoida. Tämä on itsessään JEF:n toimintakykyä ja uskottavuutta heikentävä tekijä. Tämä on toki koko Eurooppaa koskettelevа haaste. Samaan hengenvetoon on syytä todeta, että osin Euroopassakaan ei ole kyse rahan määrästä vaan siitä suorituskyvystä, mitä sillä kyetään saamaan aikaiseksi. Osin rahaa suurempi pullonkaula saattaa olla teollinen suorityskyky ja/tai liian ahtaasti asetetut kansalliset prioriteetit.

Viimekätinen haaste Suomelle on huolehtia riittävästä kansallisesta puolustuksesta. Ukrainan sodan esimerkki on lohduton ja osoittaa pitkäkestoisen kulutussodan tuhoisuuden ja Venäjän häikäilemättömyyden, jopa julmuuden. On selvää, että Suomi puolustautuu kaikissa tilanteissa ja tekee tarvittaessa sen myös yksin. Tämä on myös yksi puolustusselonteon kärkiviesteistä. Samalla on selvää, että tämänkaltainen skenaario asettaisi Suomen erittäin vaikeaan asemaan. Tästä voi johtaa kaksi johtopäätöstä: Suomen on omin voimin ja toimin pyrittävä pitämään yllä ja tarvittaessa myös kohottamaan kynnystä, tai pelotetta, sotilaallisella voimalla uhkaamiselle ja sen käytölle Suomea ja liittokuntaa vastaan. Näin tehden Suomen on osoitettava esimerkkiä ja vaadittava myös muita eurooppalaisia maita taakanjakoon.

Tehty Helsingissä, 11. helmikuuta 2025.

Hiski Haukkala

Johtaja

Ulkopoliittinen instituutti